

# שמעתא למיקתא

## גליון פ' - ויצא ה'תשע"ב / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' המתפלל שמונה עשרה ואינו יודע באיזה ברכה עומד מהיכן ממשיך תפלתו

כתב הרמב"ם (תפילה פ"א הי"א ומצות עשה ה) מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר "ועבדתם את ה' אלקיכם", מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר "ולעבדו בכל לבבכם", אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ע"כ. [וכן דעת סמ"ג (עשה יט) חינוך (מצוה מח ותלג), הדרך פקודיך (הקדמה דף ג ע"ד אות ח), ועוד].

אולם דעת הרמב"ן (על עשה ה) דודאי כל ענין התפלה אינה חובה כלל (מה"ית) ומה שדרשו חז"ל ולעבדו זה תפלה אסמכתא היא, ע"כ. [וכן מבואר ברש"י (ברכות כ:), (וכ"כ בברכ"י (אוי"ח סי' קכד אות ג) בדעת רש"י) ובתוס' (שם ד"ה בתפלה). ועיין במ"א (סי' קו ס"ק ב) שהביא מהסמ"ק שמ"מ מצוה להתפלל בעת צרה. וכתב באג"מ (אוי"ח ח"ב סי' כה ד"ה ופשוט) דצורך מיוחד כמו בעת צרה הוא חיוב מה"ית כמבואר בדברי הרמב"ן שם. ועי' פמ"ג (סי' קו א"א ס"ק ג) וסי' תצ מ"ז ס"ק ב) דבשבתות ויו"ט לכו"ע תפלה מה"ית]. ומ"מ כבר תקנו חז"ל שיהו מתפללין בכל יום י"ח ברכות, מנין תפלות כמנין הקרבנות [עי' רמב"ם (פ"א הב-ד)].

ועיין בשו"ע (סי' קו סעי' א) שפסק כדעת הרמב"ם. אבל המ"א (שם ס"ק ב) כתב שהעיקר כדעת הרמב"ן כי כן דעת רוב הפוסקים, וכדבריו פסק במ"ב (שם ס"ק ד). [ועי' בערוה"ש (אוי"ח סי' פט אותיות ד-ה) שכת' דאפי' להרמב"ן אין הכוונה דמן התורה ליכא חיוב כלל להתפלל, אלא שאומר דאין זה במנין המצות ודינה כדן דרבנן דספינק לקולא, ע"כ.

ובדרך זה כתי' הגר"ח (חי מרן הגר"ח תפילה), ועי' עוד באג"מ (שם)].

והנה דבר שכ"ח בעוה"ר, שעומדים באמצע תפלת י"ח ומחמת איזה טרדה וכד' מאבדים הכוונה ואינם זוכרים באיזה ברכה נמצאים, ויש לדון בכה"ג מהיכן להמשיך תפלתו.

ולכאורה יש לומר שהברכות שמשופק אם כבר בירך דינם ככל הברכות דאמרינן "ספק ברכות להקל", ועל כן עליו להמשיך תפלתו מהיכן שברור לו שלא בירך.

וכן מוכח מהרשב"א (סי' לה) שנשאל לענין שיש שבעשרת ימי תשובה טעה וחתם הקל הקדוש במקום המלך הקדוש וחזר ותיקן תוך כדי דיבור, האם רשאי להמשיך תפלתו או עליו לחזור לראש. וכתב שלפי הגאונים הסוברים דכל מקום שחתם הברכה כהוגן אע"פ שכוונתו היה לברכה אחרת יצא ודאי אינו חוזר, אבל לדעת רש"י דס"ל דאזלינן בתר הכוונה שוב לא מהני תיקון ולא יצא, ואע"פ שדברי רש"י נוחין לי, מ"מ לעשות מעשה כנגד הגאונים ז"ל ולחייב לחזור אין בנו כח ושב ואל תעשה עדיף, ע"כ. [ועיין בבניאר הגר"א (סי' תקפב על סעי' ב)]. וכן פסק השו"ע (סי' תקפב סעי' ב) דהיכן שחתם הא-ל הקדוש מהני לתקן תכ"ד אע"פ שהדבר תלוי במח' ראשונים דהרי קיי"ל ספק ברכות להקל. מבואר דאמרינן ספק ברכות להקל אף לענין תפלה, וממשיך להתפלל כדרכו. [שו"ר בתהלה לדוד (סי' קט אות טו) שהוכיח כדברינו].

וכן נקט בחיי אדם (כלל כד אות כא) דהמתנמנם בתפלתו ואינו יודע באיזה ברכה עומד אם בגי' ראשונות חוזר לראש התפלה ואם בגי' אחרונות חוזר לרצה דגי' ראשונות וגי' אחרונות נחשבים כברכה אחת, אבל אם עומד באמצעות נ"ל דמתחיל מברכה שיועד בודאי שלא אמרה אבל מה שמתפק א"צ לחזור וצ"ע, ע"כ. [ועי' בנשמת אדם הראיות שהביא לזה. ועי' עוד בא"א מבואטשטש (סי' קט על סעי' ג) שגם נשאר בצ"ע בדין זה].

אמנם הקהלות יעקב (ברכות סי' יז ד"ה ועי' וד"ה ולזאת) הוכיח מדברי הראשונים שהמחסיר ברכה בתפלתו ברכותיו לבטלה, ואע"פ שכתב המ"א (סי' תקצג ס"ק ב) שבימות השנה (חוץ מראש השנה שברכות מעכבות זא"ז) אם יודע ברכה אחת מתפלת י"ח יאמרה ואין הברכות מעכבות זו את זו, ודאי גם המ"א מודה דאסור להחסיר בתפלתו ברכה דבאם יחסר ברכה א' הוי גם השאר ברכות בגדר ברכה לבטלה, רק דהמ"א סובר שכל זה הוא באדם הבקי שיכול להתפלל כתקנת חז"ל אבל מי שאינו יודע יותר שאני דעל אדם כזה לא תיקנו חז"ל דברכות מעכבות זה את זה.

ועפ"ז תמה על דברי החיי אדם הנ"ל, דהרי אם האמת שלא אמר את הברכות הקודמות ממילא מהברכה שיתחיל עתה הוי הברכה לבטלה, וא"כ גם משם לא יאמר מטעם ספק ברכות להקל, וממילא כיון שבודאי יחסיר חלק מהתפלה יצטרך לחזור לראש וכיון דממ"נ יצטרך לחזור לראש הרי מוטב לו שיחזור למקום שמתחיל להסתפק מלחזור לראש, ע"כ. וכסברא זו נקט בבן איש חי (שנה א שפטים אות כ). וכן בכה"ח (סי' קט אות כ) בשם חס"ל דאם ידוע לו בבירור על איזה ברכה שכבר אמרה מתחיל מברכה הראשונה שנסתפק בה ואם לא ידע בבירור על שום ברכה מהאמצעות חוזר לאתה חונן.

אולם יש ליישב דעת החיי אדם, דלעולם כיון שמשופק באיזה ברכה עומד הוי כאינו בקי שאינו יכול לברך דבכה"ג לא תיקנו חז"ל דברכות מעכבות זה את זה, ועי"כ אמרינן ספק ברכות להקל. שו"ר בתהלה לדוד (סי' קט אות טו) שכתב כדברינו [ועי"ש שמ"מ נשאר בצ"ע בזה], ודו"ק [ושו"ר דדעת הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ט אות מח) כהחיי אדם].

אלא שכדברי הקהלות יעקב יש להוכיח מהבניאר הלכה (סי' קפח ד"ה ולחזור), דאע"פ שלענין ברכת המזון איכא פלוגתא אם ברכות מעכבות [עיין במ"ב (סי' קצד ס"ק יב)] אעפ"כ פסק שם דאם נרדם בבהמ"ז ואינו יודע באיזה ברכה עומד, חוזר לראש הברכה שמתפק [ועי"ש שסתם ולא חילק בין אם מחויב בבהמ"ז מדאיו או מדרבנן] ולאור דבריו י"ל שה"ה בנדון דידן.

מיהו אכתי קשה מהא דפסק השו"ע הנ"ל דהאומר הא-ל הקדוש בעשרת ימי תשובה ותיקן תכ"ד אינו חוזר דספק ברכות להקל, ואמאי לא ניחוש דדלמא המשך תפלתו הוא לבטלה, כסברת הקהלות יעקב הנ"ל. ועי"כ לחלק בין ספק בדין לבין ספק במציאות, דבשלמא בספק בפלוגתא יש לצדד להקל טפי כי איכא דעות הסוברים למעשה דיצא ועל כן עכ"פ יש לו על מי לסמוך, משא"כ בספק במציאות (דומיא דנ"ד דמסתפק באיזה ברכה עומד) [ועי' בפמ"ג (פתחה ליו"ט ח"ב פ"א אות כז) שדעת הפוסקים דבפלוגתא דרבוותא וכן בבעיא דלא אפשיטא בדרבנן אף בדבר שיש לו מתירין אזלינן לקולא משום דספיקא דרבנן קיל טפי מספק במציאות, ע"כ].

שו"מ שלחילוק זה הסכים הגר"ח שליט"א (מנחת פרי ח"א סי' מו ד"ה וצריך), ועי' בתפלה כהלכתה (פ"ב הגה ר"ז) בשם החזו"א והגריש"א זצ"ל.

### המבקש מחבירו שיפטרנו בברכת בפה"ע, ובירך בטעות ברכת בפה"א, מה דינו

יש לדון באדם שרצה לאכול פרי שברכתו בורא פרי העץ, וביקש מחבירו האוכל עימו שיוציאו בברכתו, ותבירו בירך בטעות בורא פרי האדמה או שהכל נהיה בדברך, האם השומע יצא ידי חובתו או שיכול לחזור ולברך. הנה כתב הרמב"ם [ברכות פ"ח ה"א] – לקח כוס של שכר בידו והתחיל הברכה ע"מ לומר שהכל וטעה ואמר בורא פרי הגפן אין מחזירין אותו, וכן היו לפניו פירות הארץ והתחיל הברכה ע"מ לומר בורא פרי האדמה וטעה ואמר בורא פרי העץ אין מחזירין אותו, וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן ופתח וברך ע"מ לומר בורא מיני מזונות וטעה ואמר המוציא לחם יצא, מפני שבטעה שהזכיר השם ומלכות שהו עיקר הברכה לא נתכווין אלא לברכה הראויה לאותו המין והואיל ולא היה בעיקר הברכה טעות אע"פ שטעה בסופה יצא ואין מחזירין אותו.

וכתב בשו"ת הרד"ב [אלף תצ"ו – קכ"ג] – והא דלא קאמר ואינו חוזר וקאמר אין מחזירין אותו, לאשמעינן שאם היו אחרים מכוונים לצאת בברכתו אע"פ שהם לא הוציאו הברכה מפייהם אין מחזירין אותו שכבר נפטרו בברכתו של זה אע"פ שהיתה בטעות. הרי דהרד"ב ס"ל דמבואר ברמב"ם דאף בכה"ג הממיר בירך ברכה בטעות יצאו השומעים ידי חובתם.

ובפתח הדברי [אל"ח סי' ר"ו ס"ק א'] נסתפק נמי בנידון דידן והביא דמה"ר"י אשכנזי ז"ל בספר בית מנוחה נסתפק בכיוצ"ב בטעה ובירך על הלחם שהכל אם יצאו במסובין יד"ח והסיק מסברא דנפשיה דכיון דשומע כעונה גם המסובים יצאו יד"ח.

וכתב עליו דאשתמיט מיניה דברי הרד"ב ז"ל לכתב מפורש יצא יד"ח וכדפשיט הרב מסברא דנפשיה, וה"ל לאשתמיט מיניה דהרד"ב הנזכרת. אולם הביא דהפמ"ג [סי' ר"ד מ"ז ס"ק א] שאל בכיוצ"ב ברביב שישבו לאכול ונתנו לאחד רשות לברך ברכה ראשונה ולהוציאם ידי חובה ובירך בספק, כגון על מי פירות פרי העץ ויש ספק ברוב ס"א שהכל, ועל אורז שלא נתמקך ב"ח ס"ז וכדומה, מיהו אסור לברך שנית מספק, אם השומעים רשאים לחזור ולברך. והשיב דלכא' י"ל דהראשונים כי הרשו אותו להיות שליח לברך כראוי ולא בספק, וראה מ"ש כאן הטור השומע יתקן הדילוג, ויש לדחות יתקן מיד קודם שייסיים הברכה, וכעת צ"ע. [ומשמע לכא' דפשיטא ליה דלא יצא השומע דלתקן שלוחו ולא להניסם בספק ומה שצ"ע הוא באיזה סוג יתקן השומע. ואם זה כוונתו נראה דדבריו הם הפך תשובת הרד"ב הנזכרת.

ומ"מ לדידן נראה דנקטינן להקל ככל ספק ברכות ויצאו גם השומעים ידי חובתם. עתה"ד הפתח הדברי. והנה מלבד דנראה טפי דמ"ש הפמ"ג "ויש לדחות יתקן מיד קודם שייסיים הברכה", ר"ל ד"ל דכוננת הטור השומע יתקן דברי המברך תכ"ד, וא"כ ליכא מיניה ראיא כלל לשאלת הפמ"ג, דאף המברך גופא צריך לתקן דבריו תכ"ד אם שם לב שטעה בברכתו. ואם זו היא כוונתו א"כ אף הוא גופא הניח דבריו בצ"ע, וא"כ נמצא דאף לדעתו דיש לנהוג בכה"ג בשב ואל תעשה ולא לברך שוב.

ועי"נ עוד בהר צבי [אל"ח ברכת הפירות סי' קכ] דכתב להשיג על דברי הפתח הדברי, דנל"ד דאין דברי הרד"ב סותרים כלל לדברי הפמ"ג, דיש לחלק בין היכא שהטעות הוי המברך הוא כשר ביעיבד לכו"ע כנידון הרד"ב, ובין אם הטעות היא ספיקא דדינא אם יצא דבכה"ג כתב הפמ"ג דלא יצא מטעם שלא הרשהו אלא להיות שליח לברך כראוי ולא בספק.

וכתב דכיון סברא זו נסתפק הפמ"ג מצינו במשנה למלך [אישות פ"ז ח"כ], ועד לאן לא נסתפק אלא בכה"ג שקידושי השליח קידושי דרבנן או ספק קידושי, דלא נח"ל בספק קידושי אחר תופסים, אבל בקידושי כאלה שבדיעבד הם כשרים ורק לכתיילה אין לעשות כן ואין קידושי אחר תופסים

# חציצה שאדם אינו מקפיד עליה ואחרים מקפידים האם מעכבת בנטילת ידים ובטבילת כלים

חציצה מעכבת בנטילת ידים כמבואר בחולין (קו): "כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה", וכן פסקו הטשו"ע (סי' קסא). וכן הדין לענין טבילת כלים כמ"ש בטשו"ע (יו"ד סי' קכ סעי' יג וסי' רב, ובטי"ז שם סי' ק). וכן מעכבת בטבילת גר כמו שפסקו הטשו"ע (יו"ד סי' רסח סעי' ב) והש"ך (סי' ה), ובטבילת אשה, כדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' קצח). ולענין טבילת עזרא עיין בביאור הלכה (סי' פח ד"ה וכן), במ"ב (ססי' תרו סי' כו) ובכה"ח (שם אות נח).

והלכה היא דמדאורייתא רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד [ע"י ערובין (ד): ושו"ע (יו"ד סי' קצח סעי' א)].

והטעם דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, עיין ברש"י (סוכה ו: ד"ה אין) שכתב ד"הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ. וכ"כ בזכרון יוסף (יו"ד שאלה י ד"ה אמנם ג"ל) דכיון דאינו מקפיד עליו מיחשב כגופו ובשרו ממש וכיון דהוי כגופו ממש הרי יש כאן ביאת מים על גופו ממש. וכ"כ הסד"ט (סי' קצח סי' א) וע"י מש"כ בזה בגליון ע"א.

מעשה יש לדון האם גדרי "מקפיד" או "אינו מקפיד" תלויים בכל אחד ואחד או כולם בתר רוב העולם גרירי.

והנה הרמב"ם (מקואות פ"א הי"ב) כתב שדבר תורה אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם לא עלתה לו טבילה והוא שייקפיד עליו ורוצה להעבירו וכו', ע"כ. משמע מדבריו דהקפידא תלויה בכל א"י ולא אזלינן בזה בתר העולם. וכ"כ באור זרוע (פ"י אות שסב ד"ה ולא אזלינן), וכ"כ הב"י (יו"ד סי' קצח) בדעת הרמב"ם (שם) שהדבר תלוי בקפידתו של כל אחד ואחד, אבל אם אינו מקפיד אע"פ שדרך שאר אנשים להקפיד לא חייץ דבתר ידיה אזלינן בין להקל בין להחמיר. אולם עיי"ש דמ"מ נשאר בצ"ע בכונת הרמב"ם. אבל הרשב"א (תוה"ב שער שביעי בקצר אות ג) כתב דכל דבר שדרכו להקפיד עליו חוצץ, לא הקפיד זה בהן בטלה דעתו אצל כל האדם וכל שרובן מקפידות חוצץ אפילו במי שאינו מקפיד, ע"כ. ועיין באחיעזר (ח"ג סי' לג ד"ה באמת) שרוב פירושו רוב בעולם אפי' אותם שאינם טובלים. וביאר בב"י (שם עמ' פג: ד"ה ומ"ש או אפילו) דבכה"ג בטלה דעתו דאלי"כ "נתת דבריך לשיעורין". [משמע לכאורה שמן התורה לא אמרינן בכה"ג דבטלה דעתו, אלא חכמים גזרו כן. אולם שו"מ בחכמת אדם (כ"ל

ק"ט אות ג) שכתב דאזלינן בתר רובא בכל גוונא "מדאורייתא". וכן מבואר בגינת ורדים (ח"א יו"ד כ"ל א ססי' ג ד"ה ומה שני"ל נכון, מובא בגי' מהרש"א יו"ד סי' יג על סעי' א) לענין איסור בל תשקצו. ודלא כמ"ש בשבט הלוי (ח"ו סי' ק"ב אות ה) לענין איסור בל תשקצו].

והלכה כבר פסק הטשו"ע (שם סעי' א וסעי' ה) כתרווייהו, כהרשב"א דכל דרוב בני"א מקפידים חוצץ אפי' הוא אינו מקפיד, וכדעת הרמב"ם הנ"ל דאם הרוב אינו מקפיד והוא מקפיד חוצץ. וכ"כ בש"ך (שם סי' ק) וכן פסקו הט"ז (סי' ג) הסד"ט (סי' ד ד"ה אלא), החכמת אדם (כ"ל ק"ט אות ג), וכ"כ הגר"א (שם) בדעת הטשו"ע. וכן דעת המ"ב (סי' קסא סי' ק) לענין נט"י. וכן פסק הערוה"ש (סי' רב אות ג) לענין טבילת כלים. [ועיין בסד"ט (סי' ה) שכתב שאף להרמב"ם אזלינן בתר ידיה רק לחומרא. ודברי הגר"א (שם אות ג) צריכים ברור שהרי הביא כמקור לדברי הטשו"ע בסעי' א' מדברי הרשב"א המובא בסד"ט (סי' ה) שנקט להדיא דאזלינן בתר העולם אף לקולא ודלא כהב"י (עמ' פג: ד"ה ומ"ש או אפילו) שהסתפק בזה. ועיין בט"ז (סי' ב) שנוי שלמד שהטשו"ע פסק אף כהרמב"ם לחומרא].

ועיין באחיעזר (ח"ג סי' לג ד"ה באמת) שמ"מ 'מצרפמי' לסניף דעת הסוברים דאזלינן בתר ידיה אף לקולא. [וע"י בט"ז (סי' ב) שמבואר מדבריו שאם אינו מקפיד עתה אלא שפעמים הוא מקפיד חוצץ היכן דאיכא מיעוט שמקפידים ע"ז. וה"ה אם עכשיו אינו מקפיד אלא שפעמים אחרות הוא מקפיד ואין דרך בני"א אפילו המקצת

להקפיד ע"ז בשום פעם, נמי לא חייץ, וכן פירש בדעתו הסד"ט (סי' ד). וכדבריו נקט המחצה"ש (סי' א). אולם עיין בב"ח (אות א ד"ה ומ"ש רבינו), ובש"ך (סי' א) שפירשו דתמיד תלוי ברוב. וכן בסד"ט (סי' ד) כתב שדברי הט"ז אינם מוכרחים, ע"כ. וכן דעת החכמת אדם (כ"ל ק"ט אות ג) והערוה"ש (סי' ה-ו)].

אלא דבאמת יש לעיין אמאי אמרינן כשמקפיד אע"פ שהרוב אינו מקפיד דחוצץ והרי דלמא אף במילי דאורייתא אמרינן "בטלה דעתו" כמבואר בכריתות (כ"א:), בפסחים (מד:), בסוכה (ד:), בברכות (לה:), ובעוד מקומות, וא"כ מאי שנא חציצה דלא אמרינן כן.

ועתה ראיתי במשיבת נפש (ח"א סי' יב אות ז) שכתב שהיינו טעמא דאזלינן בתר ידיה משום שהטעם דבאינו מקפיד אינו חוצץ הוא כי בטילה לגבי החציצה לגוף וא"כ ברובו ומקפיד שהוא מן התורה מה יועיל מה שאין אחרים מקפידין הא כיון שהוא מקפיד ודעתו להסירו למה לא חוצץ מאחר שאין הדבר הנדבק בטל לגבי גוף זה. וכיון דעכ"פ ברובו ומקפיד אזלינן בתר ידיה א"כ גם במיעוט המקפיד איכא למגור אטו רובו דליכא רק חדא גזירה, ע"כ. מבואר דהיכן דתלוי בקפידא לא שייך לומר "בטלה דעתו".

אולם יש להקשות על דבריו, מהרמ"א (סי' תרמ סעי' ד) שכתב לגבי מצות סוכה דאע"פ דמצטער פטור ממנה מ"מ לא יוכל אדם לומר מצטער אני אלא דבבר שדרך בני אדם להצטער בו, ע"כ. וביאר המ"ב (שם סי' כח) דאף שהוא מצטער אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם. הרי להדיא דאף בדבר שתלוי בקפידא אמרינן בטלה דעתו.

ואפשר דיש לחלק מהא דסוכה, דחציצה שאני כי דבר החוצץ אינו שייך לגוף זה, וכיון שמקפיד עליו לא שייך לומר דבטלה דעתו נגד המציאות דרוצה בהורדתו, ואין רוב העולם יכול לקבוע בגוף זה. מש"כ בסוכה דכעין תדורו בעינן וכיון שלרוב העולם מצב זה בכלל דירה אמרינן אף לגבי אחרים דבטלה דעתו, ועיין.

העלון נתרם בעילום שם  
הוצלחת התורם ומשפחתו  
בכל הענינים

בה גס המשנה למלך מודה. וגם בספק קידושין אם המשלח אומר עכשיו שאינו מקפיד מבואר בדבריו שזה עדיף.

וע"י בגט פשוט למהר"ם בן חביב (סי' קנ"ו) שכתב לישבב תש' הרא"ש ז"ל בענין גט מוקדם שלא נודע לאישה ונשאת לאחר והתירה הרא"ש ז"ל לחזור לבעלה הראשון בלא גט משני, דטעמיה דהרא"ש דכיון ששינה הסופר וכת' גט פסול לא עשה שליחות הבעל ונתבטל הגט בדאורייתא.

אולם בב"י (גיטין ע"ג: תוס' ד"ה וצריכה ג"ו) הביא דברי הגט פשוט הנ"ל והשיג עליו שדבריו תמוהים בזה דא"כ בכל הגט דמתני' דמסקינן לקמן דפליגי רבנן ואמרי דהולד כשר, ואמאי, הרי שינה הסופר השליחות ובטל מדאורייתא, ודוחק לומר בכל הגט דמתני' בשינה הסופר מדעת הבעל, דפשיטא דמתני' לא משמע הכי. עכ"ל.

ובהר צבי באע"ז (סי' פ"ח) הביא עובדא בגדול אחד שסידר קידושין וטעה ובידו על היין שהכל נהיה בדברו וחזר ובידו מחדש בורא פרי הגפן, וכשנשאל הא על כולם אם דמי שהכל יצא [ברכות פ"ו מ"ב], השיב דהוא רק שליח על הברכה ומכיון שבידו ברכה כזו שלכתחילה היא שלא להגין הוי שנוי בשליחותו ויכול המשלח להגין לתיקוני שדרתך ולא לעוותי ורוצה אני בברכה כזו שלכתחילה מברכים אותה, וממילא בטלה השליחות.

וכתב ע"ז דלדעתו טעות בידו והברכה ברכה לבטלה, שמלבד שצעם החתנו להסדר קידושין הוא שליח על הברכה, לא כ"ע סוברים כן, ונח' בזה הנוודע ביהודה וחת' רק"א, ולדברי הגר"ק"א [בהג"ה לשו"ע יו"ד סי' א' לט"ז סי' ק"י] דאינו מתורת שליחות א"כ ודאי יצא בברכה שהכל, וגם לדברי הנוודע ביהודה [תנינא אהע"ז סי' א'] שהוא מתורת שליחות עדיין יש לדון בעיקר דבריו שפשוט לו ששליח שעשה שליחות באופן שאינו מועיל רק בדיעבד שהשליחות בטלה לגמרי, כיון שרק לכתחילה אין לעשות כן, ובפרט שבוראי עכשיו אינו מקפיד ומכ"כ בברכתו שבידו שהכל כי שלא תהא ברכתו לבטלה. והביא דברי המשנה למלך הנ"ל ע"ש. עכ"ל.

נמצא לדין דבכה"ג דברכת המברך כשרה בדיעבד, כגון שבידו על פרי העץ בורא פרי אדמה, מבואר ברב"ז דיצאו השומעים יד"ח, וכן מוכח מדברי המשנה למלך והפ"י הנ"ל, וכן היא מסקנת הפתח הדברי לדינא, וכן העלה החר צבי.

ובכה"ג דברכת המברך אינה כשרה אלא מספק כגון שבידו על מי פירות שהכל, ליכא להביא ראיה מדברי הרב"ז דיצאו ידי חובבתם, והפ"ג נסתפק בזה, ויוצ"ב נסתפק המשנה למלך, ומ"מ לדינא נשאר הפ"ג בצ"ע. וא"כ לכאורה קי"ל דבכה"ג שב ואל תעשה עדיף.

[נכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א]

**פניני מוסר**  
**עניני בטחון והשתדלות**  
**עסק האדם בהשתדלות הוא כדי שיכיר שהכל מאת ה' - ...** כל עסק האדם בהשתדלות בדרך ארץ הוא למען ילמד בו את ענין השגחתו ית', ועימוד בנסיון, וידע כי אין ממשלה לטבע כלל, אלא הכל מהש"ת לבדו הוא. משום זה הנה הצורך לעסוק בדרך ארץ משנתה בפנים שונים לפי מדרגת האדם בהכרת השגחתו ית'... (מכתב מאלוה"ח"א עמ' 197)  
**ואעפ"כ הצדיקים יעשו מעשים כדי למעט את הנס** - המדרגה העליונה בענין זה, האדם שכבר עמד בנסיון זה, וכבר הכיר שהנס והטבע שניהם כאחד ניסים גלויים ממש, ויודע שאין ממש טבע כלל, לאדם כזה אין עוד צורך לנסיון של "בזעת אפיק האכל לחם" כי לא יוסיף לו מאומה, ואדרבה ראוי לו להשתמש בכל זמנו אך בדביקות בהש"ת ותורתו, וע"כ כל צרכיו בעוה"ז ניתנים לו בנס ממש...  
**אמנם הצדיקים חששו שלא יתגאו בראיהם שמן השמים עושים להם ניסים, וגם השתוקקו לגלות השגחה, ע"כ בהינים השתדלו לעשות מעשים, למען לכסות הנס ע"ד כמה שאפשר...**  
וכן בינינו אבינו ע"ה, שעשה את האבנים מן החיות וכן מפני החיות - וכי מה שמירה מן החיות הרעות יש מברוב? אבל באמת, הן נס היה, כי מן השמים שמרוהו כאשר לן במקום שנמצאים בו חיות רעות, אלא למעט את מראה הנס עשה את המרוב, וכן במקלות שהעמיד ברהטים, בודאי לא הועילו, כי אילו הועילו הרי היה באמת אסור משום חשש גזל, ומפורש בקרא שהמלאכים הם אשר הוליכו אליו את הצאן, כאשר ראה בחלום, וא"כ למה עשה המקלות? - רק למען הסתר את הנס לכה"פ במקצת... (מכתב מאלוה"ש, בשם הגר"ח"ז מקלם)  
**נעוד ע"י מחבר קונטרס "עבודת המועדים"**